

МР «Эвено-Бытантайский национальный улус (район)» РС (Я)
Муниципальное казенное образовательное учреждение
«Джаргалахская средняя общеобразовательная школа (с дошкольной группой)»

Бырайыак:

**«Оонньуу нөнгүө оҕо төрөөбүт тылынан
ситимнээх санатын сайыннарыы»**

Стручкова Евдокия Павловна

Дьарбаалаах орто оскуола-саадын иитээччитэ

2026 с.

**«Ийэ тыл диэн оҕо төрүт өйүн, туох
баар дьобурун, удьуор тыынын арыйар
күлүүс буолар»**

Галина Семеновна Попова – Санаайа.

**Бырайыак туһулуута: Оҕо ситимнээн
сангарар сангатын сайыннарар
оонньуулары үөрэтии, чинчийии.**

Бырайыак үөрэтэр предметэ: Оонньуу

көмөтүнэн оҕо ситимнээн сангарар сангатын

сайддыыта.

Бырайыак сыала: Ооньюу
көмөтүнэн оҕо ситимнээн сангарар
сангатын сайыннарыы, төрөөбүт ийэ
тыл кэрэтин, баайын билиһиннэри.

Бырайыак соруктара:

- Ситимнээн сагарар саганы сайыннарага анал программалары, методическай литературалары, пособиелары наардааһын, аабыы, үөрэтии, ырытыы;
- Хас биирдии оҕо ситимнээн сагарар сагатын кэтээн көрүү, мониторинг ыытыы
- Ситимнээх саганы сайыннарага аналлаах оонньоулары көрдөөһүн, талыы, ырытыы;
- Тыл-өс өттүнэн культуралаах, дьонго-сэргэбэ сизэрдээх сыһыаннаах, майгылаах буола улаатарыгар олук ууруу.

Бырайыак кыттыылаахтара: Дьарбаалаах орто
оскуола-саадын улахан бөлөбун иитиллээччилэрэ,
иитээччилэрэ, төрөппүттэрэ.

Бырайыак кэмэ: Үс сыл (2024 с. кулун тутар ыйыттан
2026 с. ыам ыйыгар диэри)

Бырайыак олоххо кириитин тутула:

1. Бэлэмнэнии этаба: 2024 с. кулун тутар
ыйыттан ыам ыйыгар диэри

1. Сяал, сорук туруоруу.
2. Анал программалары, литературалары, дидактической пособиелары наардааһын, үөрэтии, талыы.
3. Ситимнээх саганы сайыннарарга аналлаах оонньуулары көрдөөһүн.
4. Хас биирдии оҕо ситимнээн сагарар сагатын кэтээн көрүү, мониторинны саҕалааһын
5. Хас биирдии оҕо сайдыы лиийин оноруу.
6. «Оҕо төрөөбүт тылынан ситимнээх сагатын сайыннарыыга төрөппүт оруола» төрөппүттэргэ конференция тэрийии, диагностиканы иһитиннэрийи.
7. Конференция сүннүүнэн төрөппүттэргэ оонньуу айыытыгар конкурс ыытыы.

II. Олоххо киллэрийи этаба:

2024 с. балаҕан ыйыттан

2026 сыл бүтүөр диэри

1. Анал программанан, былаанынан бырайыагы тиһигин быспакка үлэлэтии.

2. Мониторинг ытыы.

3. Мониторинг түмүгүнэн үлэ былааныгар уларытыылары киллэрии.

III. Түмүк этап

2026 с. ахсынны ыйа

1. Бырайыак үлэтин түмүгүнэн тэрээнин

үлэлэр.

2. Бырайыак салгыы сайдар кэскилин

дьүүлээнин, ырытыы, салгыы былааннаанын.

3. Алын кылаас учууталларын кытта бииргэ

үлэлээнин.

Оонньуу көмөтүнэн оҕо төрөөбүт тылынан
ситимнээх сангарар санатын сайынарарыга

оҕо, төрөппүт, иитээччи

барыта кыттыһарынан уратылаах.

Оонньуулары тылы сайыннарыы
дьайымалларын кытта дьүөрэлээн уонна
сайыннарар эйгэлэригэр көнүл оонньуу кэмигэр
ытыахха сөп.

Оҕо барыта сангарарын, бэйэтин санаатын
этэрин ситиһэр инниттэн бөлөхтөргө арааран
оонньотор табыгастаах буолуоҕа. Иитээччи оҕо
төһө ылынарыттан көрөн оонньуу ис хоһоонун
уустугурдан-судургутан биэриэн сөп.

Бырайыак сүрүн бириинсибэ: оҕо

айылгытын, кини кыабын уонна төрөппүт

баҕатын тутуһуу буоларынан, бырайыак

сабаланыабыттан бүтүөр диэри төрөппүтү

кытта ыкса сибээстээх үлэ тиһигин быспакка

барыахтаах.

Бырайыак сүннүнэн оонньуулар көрүгнэрэ

Төрөөбүт тылынан ситимнээн сагарар саганы сайынарары
сүрүннээн **6 салаа**ҕа арахсыан сөп:

1 салаа - Тыл үөскээһинин кытта билси.

2 салаа - Кэпсэтии көрүгнэрэ

3 салаа - Сизэрдээх санаҕа итиллэбит

4 салаа - Сатаан истэр сатабыл.

5 салаа - Кэпсэтэ үөрэнэбит.

6 салаа - Бодоруһа үөрэнэбит.

Диагностика

- **Үрдүк таһым**
- **Орто таһым.**
- **Намыһах таһым**

✓ **Үрдүк таһым:** Кыбыстыбакка, толлубакка
оҕолор уонна улахан дьон иннилэригэр
сангарар-ингэрэр кыахтаах.

✓ **Орто таһым:** Атын дьон кэллэхтэринэ
кыбыстара-куттанара көстөр.

✓ **Намыһах таһым:** Дьон иннигэр
сангарарыттан толлор.

Бу бырайыак олоххо киирдэбинэ, биһиги тугу ситиһэбитий?

- Оскуолаҕа киирэригэр оҕо бэйэтин санаатын сааһылаан этэр, тыл хомоҕойун, кэрэтин сааһыгар дьүөрэлээн туттар буолуохтаах.
- Тыл культуратын таба туттар, тулалыыр эйгэҕэ сиэрдээх сыһыаннаах, үтүө майгылаах буола улаатар.
- Төрөөбүт төрүт тылыгар ытыктабылы кыра сааһыттан ингэринэн, саха буоларыттан киэн тутта улаатыахтаах.

Туһаныллыбыт литература:

1. Васильев П.К., Охлопков М.К. Сахалыы оонньуулар; Дьокуускай, Бичик.
2. Кондакова У.Ф., Тыл оонньуута; Дьокуускай, Бичик, 2002 с.
3. Петрова Т.И., Саха тьла барахсан; Дьокуускай, Бичик, 2006 с.
4. Саввина М.П., Өс хоһооно – өбүгэ номоҕо; Дьокуускай, Бичик, 2007 с.
5. Старостина Т. В., Неустроева П. В., Ядрихинская Л. С. Саха риторикатын төрүтэ - уһуйаанна; Методической көмө. Дьокуускай, СГУ изд, 2003 с.
6. Тосхол. Национальнай оҕо тэрилтэтин базовой программата. Дьокуускай, 2009 с.
7. Учителя Арктики. Интернет сайт матырыйаалларыттан.
8. Федоров А.С., Өбүгэ сизэрэ – туома; Дьокуускай, Бичик, 2011 с.
9. Филатова А. А. Олонхо тыла – өһө оҕо оонньуутугар. Дьокуускай, 2009 с